

判読困難なサンスクリット写本を、 いかに修補するか？

——Nāgabodhiの『安立次第論』第1章に見るテキスト復元——

田 中 公 明

(1) はじめに

筆者は、いままで『秘密集会タントラ』の解釈学派「聖者流」のNāgabodhi/Nāgabuddhi に帰せられる *Śrī-guhyasamājamaṇḍalopāyikā-viṃśati-vidhi* (以下 *Viṃśatīvidhi* と略) について、ネパールで発見されたサンスクリット (以下 Skt. と略) 写本 *Vajrācāryanayottama* から回収された原文を中心に研究を進めてきたが、これら一連の論文は、『東洋文化研究所紀要』第146号に寄稿した「Nāgabodhi の *Śrī-guhyasamājamaṇḍalopāyikā-viṃśati-vidhi* における5種の *sthānaka* と53種の *ākṣepa* について」をもって一応の完結を見た。

Nāgabodhiには、*Viṃśatīvidhi*の他に『秘密集会安立次第論』(以下『安立次第論』と略)と題するもう一篇の重要な著作が存在するが、そのSkt.写本は最近まで発見されていなかった。筆者は、前述の *Vajrācāryanayottama* に『安立次第論』と平行な一節があることを発見したが、*Vajrācāryanayottama* のカトマンドゥ写本は、この部分が破損しており、さらに研究を進めることはできなかった。ところがその後、ゲッチンゲン大学図書館が入手したRāhula Sāṅkṛtyāyana撮影のSkt.写本の写真⁽¹⁾の中に *Vajrācāryanayottama* の別写本⁽²⁾があることがわかった。さらにRāhula Sāṅkṛtyāyanaが同時に撮影した写真のセクターAに、『安立次第論』の完本が撮影されていることもわかったが、後述のようにSāṅkṛtyāyana撮影のセクターAは、ピンぼけにより全体の半分ちかくが判読困

難な状態にあった。

しかしこれら3写本の比較により、『安立次第論』全文のほぼ8分の1に当たる Skt. 原文が回収できた。そこで筆者は『東洋文化研究所紀要』第148号に、「Nāgabodhi の Samājasādhānavyavasthāna について— *Vajrācāryanayottama* から回収された Skt. 原文を中心に—」と題する論文を発表し、*Vajrācāryanayottama* が引用した第3章の1-3から3-3までの Skt. テキストを公表したが、その他の部分は、十分に判読できない Sāṅkṛtyāyana 撮影の写真セクター A 以外には資料がなく、ローマ字化テキストを整理することができなかった。

ところがその後研究を進めるうちに、『安立次第論』は、Skt. テキストが残存する他の論書を、出典を明らかにすることなく引用したり、その逆に、他の後期密教聖典が出典を明らかにすることなく『安立次第論』を参照しているため、そこから判読不明な箇所を、かなりの確度で復元できることがわかった。そこで今回は、これらの資料を活用することにより回収された『安立次第論』第1章の Skt. テキストを公表するとともに、その内容を検討してみたい。

なお本文の Skt. 題名は、チベット訳によれば *Samājasādhānavyavasthole* となっている。いっぽうゲッチンゲン写本には、*Vyavastholi* というタイトルが現れる。また本文を引用する Muniśrībhadrā の *Pañcakramaṭīpṣaṇī* の写本には、*vyastholyām* (sg.loc.) なる語形が現れ、これを蔀・苦米地は *vyavasthālyām* (sg.loc.) と修補している⁽³⁾。このように『安立次第論』の原題については、さらなる検討が必要である。

(2) 今回ローマ字化テキストを紹介する箇所

『安立次第論』は4章からなるが、今回取り上げるのは、その第1章である。これはゲッチンゲン写本セクター A の fol.21b2 から 23b4 に相当する⁽⁴⁾。

Sāṅkṛtyāyana は、当時貴重品であった乾板を節約するため、一枚の板に9葉

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

の貝葉を貼り付け、撮影が終わると9葉すべてを裏返して貼り付け、一括して撮影した。ところがフォリオ番号のない表面 15a-23a を撮影した3枚目の乾板は状態が悪く、とくに fol.22a は一葉の左半分が、ピンぼけのため文字の輪郭がおぼろげながら判別できる程度で、ほぼ判読不能になっていた。これに対して fol.23a は、一葉の右半分のピントが合っておらず判読がきわめて困難である。

チベット仏教ゲルク派の祖ツォンカパ（1357-1419）は本文書を重視し、『安立次第論註釈』 rNam gźag rim pa'i rnam bśad, dpal gsañ ba 'dus pa'i gnad kyi don gsal ba と名づける詳細な注釈書を著した⁽⁵⁾。同書では第1章の解説が、1. 器世間建立の次第と合わせて修習する snod kyi srid pa dañ mthun par bsgom pa. 2. 衆生世間の有の次第と合わせて修習する bcud kyi srid pa'i rim pa dañ mthun par bsgom pa. 3. 両者と合わせて修習すると仰せられたことの密意を解明する de dag dañ bstun nas bsgom par gsuñs pa'i dgoñs pa gtan la dbab pa の3節に分けられている。しかし『安立次第論』の本文に対応するのは、1. と2. だけである。

このうち最も判読が困難な fol.22a は、2. 「衆生世間の有の次第と合わせて修習する」の前半部分に相当する。まず前節で器世間が完成した後、識主 vijñānādhipati である大持金剛が、衆生世間を化現させると説かれる。この後、衆生の生に、卵生・胎生・湿生・化生の別があることを説く。この部分は『俱舍論』3-8の註釈に、ほぼ同文⁽⁶⁾が見出せ、ピンぼけの写真に写っている文字の輪郭にほぼ一致するため、そこから修補することができた。

つぎに須弥山世界には、東勝身洲・南瞻部洲・西牛貨洲・北俱盧洲の四大洲があるが、最後有 caramabhavika の菩薩が必ず南瞻部洲に生を享ける理由を述べる。この部分は、すでにツォンカパが指摘したように、『サンヴァラ』のウッタラタントラとされる『サンヴァローダヤ』の第2章に類似の一節がある⁽⁷⁾。

『安立次第論』が散文であるのに対し、『サンヴァローダヤ』は韻文となっているため完全に同文ではないが、用語法が酷似しており、チベット訳とピンぼ

けの写真、津田真一博士による『サンヴァローダヤ』の校訂テキストを比較することにより、何とか修補することができた。

最後に劫初の衆生は化生であり、種々の神通力をもっていたが、やがて段食を食することにより通力を失い、男女の根を生じ、有性生殖を営むようになったと説く。なお fol.22a は、この一節の冒頭部分で終わっている。

いっぽう同じく判読が困難な fol.23a には、中有の衆生が母の胎内に宿るプロセスが説かれる。まず受胎の三条件を説く一節は、『俱舎論』3-12の註に同文が認められる⁽⁸⁾。つづいて父母の性行為を目撃したガンダルヴァ(中有の衆生)が母の胎内に入るプロセスについては、前述の *Vajrācāryanayottama*⁽⁹⁾ と『サンヴァローダヤ』II -15以下に類似の一節が認められる。ついで胎児の成長を論じる胎内五位の説明は、『俱舎論』3-18の註が引用する『雑阿含』49に一致する⁽¹⁰⁾。さらに胎内五位の五仏への配当等は、『サンヴァローダヤ』II -21以下に類似偈が認められる。

ついで胎児の処胎については『俱舎論』が引用した『雑阿含』49に続く部分に同文があり、fol.23aの末尾に当たる男女の処胎の別を説く一節は、『俱舎論』3-15の註に同文が認められる⁽¹¹⁾。

このように『安立次第論』の第1章は、Sāṅkṛtyāyanaが撮影した写真のピンぼけという事故により、サンスクリット原文の回収が困難であったが、サンスクリット原文が伝存する他のテキストとの比較によって、全体の9割以上の原文が回収できるようになった。またその引用・参照の方向は、『安立次第論』が『俱舎論』を引用し、それより後に成立した『サンヴァローダヤ』と *Vajrācāryanayottama* に参照されたと見るのが妥当である。

なお本章の構成と他文献との引用・参照関係については、一々言及すると煩瑣になるため表を制作した。あわせて参照されたい。

(3) 回収されたサンスクリット原文

それでは以下に、Sāṅkṛtyāyana が撮影した写真とチベット訳、そして他の parallel passage から回収された『安立次第論』の原文を、中国蔵学研究中心編『丹珠爾』所収のチベット訳（頁の右側）と対照させつつ、掲載することにする。

本写本は、東インド系写本の常として ba と va の区別が無いが、注記することなく適宜転写した。また śa と sa もしばしば混同されており、明らかな誤綴には (sic) を付した。さらに写本では、sattva,tattva が常套的に satva,tatva となるなど、現在とは異なった正書法が見られるが、そのまま転写し訂正しなかった。

[]で括った部分は、筆者がチベット訳やparallel passageに基づき、判読不能や欠落している文字を修補した部分である。いっぽう{ }は、写本に存在する文字や記号が不要であることを示し、不要な文字が校正段階で筆誅されている場合は{...}, 書き損じの文字が放置されている場合は{??}とした。

(4) *Samājasādhanavyavasthāh**

mdor bstan pa

(21b2) namo vajrasatvāya//

(337) dpal rdo rje sems dpa' la phyag

'tshal lo/

vajrasatvaṃ namaskṛtya

rdo rje gsum po mi phyed sku/

trivajrābhedyavigrahaṃ/

rdo rje sems dpa' phyag byas te/

samājasādhanāṅgasya

'dus pa'i sgrub thabs yan lag gi/

vyavastholir niga{??}dyate//

rnam g'zag rim pa bśad par bya//

prathamam tāvad	de la dañ por re žig
abhāvetyādi-	dños po med la žes bya ba la sogs pa
gāthām uccārya	tshigs su bcad pa brjod nas
sthā (21b3) va// //rādipadārthān	snod la sogs pa'i dños po rnams
śūnyatāyām praveśayet/	stoñ pa ñid du gžug par bya'o/
tatrākāśadhātumadhyastham	de nas/ nam mkha'i dbyiñs kyi dbus gnas par/
bhāvayed vāyumaṇḍalam (=PIK,19)	rluñ gi dkyil 'khor bsgom par bya/
ity ādinā	žes bya ba la sogs pas
maṇḍalacatuṣṭayena	dkyil 'khor bži'i rim gyis
bhūbhāgan niṣpādyā	sa'i cha bsgrubs te/
tadupari bhrūmkāreṇa kūṭāgāraṃ/	de'i steñ du Bhrūm las gžal yas khañ bskyed la/
tatrākṣobhye (21b4) tyādi	der mi bskyod pa la sogs pa'i
samastadevatācakraṃ vinyased	lha'i 'khor lo thams cad lhag par mos pas
ity adhimokṣyaḥ//	dgod par bya'o/
tato	de'i 'og tu
yogānuyogā-	rnal 'byor dañ/ rjes su (338) rnal 'byor dañ/
tiyoga-	šin tu rnal 'byor dañ/
mahāyogāḥ krameṇa	rnal 'byor chen po'i rim pas
mahāvajradharam	rdo rje 'chañ chen po'i
ātmānaṃ niṣpādyā	bdag ñid du bskyed de/
dvayendri[yasamāpattyā]	dbañ po gñis mñam par sbyar ba las
[māṇḍaleyadevatā] utsrjya	dkyil 'khor gyi lha rnams phyuñ ste/

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

japan bhāvanām ca kṛtvā bsgom pa dañ bzlas pa byas nas
visarjjayed iti// gśegs su gsol ba 'di
nyāśa (*sic*) deśanā śūcitā (*sic*) syāt// bsgom pa bsdus te bstan pa'o//

1. snod kyi srid pa dañ mthun par bsgom pa

(21b5) idānīm

vyavastholis tṛtīyo- rnam par g'zag pa dañ po ñe bar bstan pa
padeśam āha/ brjod par bya ste/
yadā 'smin loka gañ gi tshe 'dir 'jig rten du
gatisamvarttanīprāpte 'jig pa thob par gyur ciñ/
traidhātuka ekas satvo [']pi khams gsum pa'i sems can gcig kyañ
nāvaśiṣṭo bhavati/ ma lus par gyur nas
bhājanalokamātram avatiṣṭhate/ snod kyi 'jig rten 'ba' žig lus pa
tadā kramakrameṇa de'i tshe rim gyis rim gyis
saptasūryāṇām raśmaya (21b6) ḥ ñi ma bdun gyi 'od zer rnam
prādurbhūya rab tu bklags pas
traidhātukaṃ dagdhvā khams gsum pa bsregs te
ākāśamayam kurvanti// nam mkha'i rañ b'zin du byed do//

imam artham utpattikramabhāvakaḥ/ don 'di ltar bskyed pa'i rim pa sgom pa pos/
abhāveti dños po med la žes bya ba la sogs pa'i
gāthām tshigs su bcad pa
uc[c]āryālbayati/ brjod ciñ bsam par bya'o//

punaḥ pratīyasamutpāda- de nas yañ rten ciñ 'brel bar byuñ ba'i
prabandhabalān rgyun gyi stobs las

mandamandā vāyavaḥ ⁽¹²⁾ syandante/ tatas te (21b7) vāyavo varddhamānā ṣoḍaśalakṣayojanodvedham	khad kyis khad kyis rluñ rñams g-yos te/ rluñ de rñams 'phel bar gyur pa ni/ rñams su ni dpag tshad 'bum phrag bcu drug go//
pariñāhenāsaṃkhyam vāyumaṅḍalam ākāśopari nivarttanti/ tasmin vāyumaṅḍale meghā sambhūyākṣamātrābhir dhārābhir varṣayanti/ tad bhavaty apāṃ ma (21b8) {ma}ṇḍa[la]ṃ/ tasya pramāṇam yojanānām ekādaśalakṣam udvedho viṃśatis ca sahasrāṇi/	rgyar grañs med pa'i rluñ gi dkyil 'khor de nam mkha'i steñ du chags par gyur nas rluñ gi dkyil 'khor de las byuñ ba siñ rta'i 'phañ lo tsam gyi char gyi rgyun bab par gyur te/ de las chu'i dkyil 'khor du gyur te/ de'i tshad ni rñams su 'bum phrag bcu gcig dañ stoñ phrag ñi śu'o//
tās ca punar āpo vāyubhir āvarttyamānāḥ kāmcanamayī mahī bhavaty apāṃ upariṣṭhāt/ tasyāḥ pramāṇam trayo lakṣā udvedhās sahasrāṇi ca viṃśatiḥ ⁽¹³⁾	de yañ slar chu la rluñ gis bsrubs pas gser gyi rañ bzin gyi sa gzi chu'i steñ du chags te/ de'i tshad ni 'bum phrag gsum dañ stoñ phrag ñi śu'o//
a (21b9) gnimaṅḍalas tu tad antarbhūta eva/ ayaṃ sanniveśotpādo yoginām ākāśadhātumadhyastham	me'i dkyil 'khor yañ de dag gi nañ ñid du gnas so/ de ltar yañ dag par bsgrub ciñ bskyed pa'i rnal 'byor pas/ nam mkha' dbyiñs kyi dbus gnas par/

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

bhāvayed vāyumaṇḍalam (=PIK,19) rluñ gi (339) dkyil 'khor bsgom par bya/
ity ādinā zes bya ba la sogs pas
caturmaṇḍalakrameṇa dkyil 'khor bzi'i rim pas
bhūbhāgāvalambanaṃ/ sa'i cha bskyed par bya'o//

evaṃ satvānāṃ de ltar sems can rnam kyī
karmaṃprabhāvasambhūtair las kyī dbaṅ giṣ yaṅ dag par byuṅ ba'i
vāyubhis saṃhr̥tya rluñ rnam kyis yaṅ dag par bsrubs pas
suva (22a1) rṇṇādayo rāśī gser la sogs pa'i tshogs kyis
kriyante?/ byas pa'i ri rab la sogs pa'i ri daṅ/
[] lha'i g'zal med khaṅ daṅ/
[] gliṅ lcags ris bskor ba tshun chad du
[] śiṅ daṅ ljon pa daṅ lcug ma la sogs pa
[] 'byuṅ bar 'gyur ro//

bhavotpattikrama- srid pa'i rim pa
bhāvakānāṃ de ltar sgom par byed pa rnam kyis
der ni zes bya ba la sogs pa'i gzuṅ giṣ
śūnyatābhāvanālakṣaṇapūrvakaṃ stoṅ pa ṅid dmigs pa sṅon du soṅ bas
caturmaṇḍalakrameṇa dkyil 'khor bzi'i rim pas
bhūbhāgan niṣpādyā sa'i cha bskyed la/
tad upa (22a2)[ri] kūṭāgāraṃ de'i steṅ du g'zal yas khaṅ
niṣpādayed ity uktaṃ bhavet/ bskyed par bya'o zes bstan par 'gyur ro//

2. bcud kyī srid pa'i rim pa daṅ mthun par bsgom pa

tato vijñānādhipatir de nas rnam par śes pa'i bdag po

mahāvajradharaḥ	rdo rje 'chan̄ chen po
satvajanakah/	sems can skyed par mdzad pa pos
bhājanalokān niṣpāḍya	snod kyi 'jig rten bskyed kyi 'og tu
satvalokaṃ	sems can gyi khams
nirmiṇoti/	ñes par sprul par mdzad de/
ālayaniṣpattipūrvikā	gnas ni bsgom pa sñon 'gro bas/
trivajroṭpattibhāvanā karttavyeti	rdo rje gsum bskyed bsgom par bya/
vacanāt/	žes gsuñs pa'i phyir ro//
tatra catasro (22a3) yonayaḥ/	der skye gnas bži po
tadyathāṇḍajā	'di lta ste/ sgo ña las skyes pa dañ/
jarāyujā	mñal las skyes pa dañ/
saṃsvedajā	drod gśer las skyes pa dañ/
upapāḍukā yoni[h]	rdzus te skyes pa'o//
yonir nāma jātiḥ/	skye gnas ni skye ba'o//
aṇḍajā yoniḥ katamā	sgo ña las skyes pa gañ že na/
ye satvā aṇḍebhyo jāyante	sems can gañ dag sgo ña las skye bar 'gyur ba'o//
tadyathā	de dag kyañ gañ že na/
hansakrauñcamayūra-	ñañ pa dañ/ khruñ khruñ dañ/ rma bya dañ/
śukasārikā (sic) dayah/	ne tso dañ/ śa ri ka la sogs pa'o//
jarāyujā (22a4) yoniḥ katamā	mñal nas skye ba gañ že na/
ye satvā jarāyor jāyante/	sems can gañ dag mñal nas skye ba ste/
tadyathā	de dag kyañ gañ že na/

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

hastyaśva[go]mahiṣa-	glañ po dañ/ rta dañ/ ba lañ dañ/ ma he dañ/
kharavarāhamanuṣyādayaḥ/	boñ bu dañ/ phag dañ/ mi la sogs pa'o//
saṃsvedajā yoniḥ katamā/	drod gśer las skyes pa gañ ze na/
ye satvā bhūtasā[ṃ]svedajas	sems can gañ dag 'byuñ ba'i drod las (340) skyes pa ste/
tadyathā	de dag kyañ gañ ze na/
kṛmikīṭapataṅga-	srin bu dañ/ phye ma leb dañ/
maśakādayaḥ[]	mchu sbrañ la sogs pa'o//
upapādukā yoniḥ kata (22a5) mā/	rdzus te skyes pa gañ ze na/
ye satvā	sems can gañ dag
avikalā	dbañ po ma tshañ ba med ciñ
ahīnendriyāḥ	ma rdzogs pa med pa
sarvāṅgapatyaṅgopetāḥ	yan lag dañ niñ lag thams cad dañ ldan par
sakṛd upajāyante/	cig car skyes pa ste/
tadyathā	de dag kyañ gañ ze na/
devanārakāntarābhava-	lha dañ/ dmyal ba dañ/ srid pa bar ma dañ/
prāthamakālpikādayaḥ/	bskal pa dañ po pa'i mi la sogs pa'o//
atrāha dvīpatraye []pi manuṣyāḥ	'dir gsol pa/ gliñ gsum pa'i mi rnams kyañ
prativasanti kim arthaṃ	so sor gnas pa ma lags sam/ ci'i slad du
cara (22a6) mabhaviko	skye ba gcig gis thogs pa'i
bodhisatvo mahāsatvas	byañ chub sems dpa' sems dpa' chen po
tuṣitavarabhavanāt	dga' ldan gyi gnas mchog nas
tatra nā[]	der 'jug par mi mdzad par

avaśyam evātra jambudvīpe	'dir ñes pa kho nar 'dzam bu gliñ du
avatīrya manuṣyāṇāṃ	'jug ciñ mi rnams la
dharman deśayanti (<i>sic</i>)/	chos ston pa'i
kāraṇam atra nirdeśatu	rgyu ñid bcom ldan 'das rdo rje slob dpon
bhagavān vajraguruḥ śāstā/	ston pas bśad du gsol/
vajraguru (22a7) r āha/	rdo rje slob dpon gyis smras pa/
pūrvavidehe/	śar gyi lus 'phags dañ/
aparagodhanīye/	nub kyi ba lañ spyod dañ/
uttarakurau manuṣyā	byañ gi sgra mi sñan gyi mi rnams
mahābhogena pra {dū} yuktāḥ/	loñs spyod chen po dañ ldan te/
kin tu dhandhā jaḍā	de lta mod kyi blun žiñ rmoñs pas
avivekacāriṇaḥ/	mi spyod ciñ mi 'byed do//
ayaṃ tu jambudvīpakarmabhūmiḥ/	'dzam bu'i gliñ pa 'di ni las kyi sa ⁽¹⁴⁾
	pa yin te/
tena sukṛtaduḥkṛtānāṃ	de ni legs par spyad pa dañ/ ñes par
	spyad pas
uttamamadhya (22a8) mādhamānāḥ	mchog dañ 'briñ dañ tha ma'i
satvānāṃ karmaphala-	sems can rnams su las kyi 'bras bu
vipāko 'tra dṛśyate/	rnam par smin pas 'dir snañ bar 'gyur ro//
tadyathā?/ jambudvīpe manuṣyāḥ	'di lta ste 'dzam bu'i gliñ pa'i mi rnams
śaṭhakapaṭamada-	g-yo dañ/ sgyu dañ/ dregs pa dañ/
mātsaryaduṣṭās ca	phrag dog dañ gdug pa'i bsam pas
jarāvyādhiparipīditāḥ/	rims nad la sogs pas yoñs su gzir bar

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

'gyur ro//

kin tūpacita?jñās	'on kyañ mgo smos pas go ba dañ/
tīkṣṇendriyāḥ/ paṭujātīyāḥ/	dbañ po rno žiñ sgrin pa ste/
te (22a9) na bodhisatvā	des na byañ chub sems dpa' rnam
jambudvīpe[]	'dzam bu'i gliñ gi skye ba'i gnas kyis
[]	dbus su sku 'khruñs śiñ
dharman deśayanti/	chos ston par 'gyur ro//
ata āha?/	de'i phyir gsuñs pa/
manuṣyālābhaḥ prathamam nidhānaṃ/	mi ru (341) 'khruñs pa ñes tshul dañ po ste/
niṣkrāntalābho dvitīyam nidhānaṃ/	rab tu byuñ ba tshul ni gñis pa'o/
pra[vrajyā]lābhas tṛtīyaṃ nidhānaṃ/	'dul ba sruñ ba tshul chen gsum pa ste/
samādhilābhas {ca} caturtham nidhānaṃ	tiñ 'dzin brñes pa tshul chen bži pa yin/
iti/	žes bya ba
asādhāraṇagu (22a10) hya-	thun moñ ma yin pa'i gsañ ba žes bya ba'i
mahāyogatantre [']py āha/	rnal 'byor chen po'i rgyud las gsuñs pas
atītānāgatapratyutpanna	'das pa dañ ma 'oñs pa dañ da ltar byuñ ba'i
[]	sañs rgyas thams cad mi'i bdag ñid kyis
[]	srid par žugs te
sarvajñasiddhipadaṃ	thams cad mkhyen pa'i dños grub kyi go 'phañ
āpnuvantīti/	brñes pa dañ ldan par 'gyur ro//
ataḥ kāraṇān manuṣyāṇām	rgyu des na 'dir mi'i srid pa'i

utpattikramo nirdiśyate/	skye ba'i rim pa bstan to//
prāthamikakalpikā manuṣyās sarvabuddhaguṇālaṃkṛta (22b1) rūpiṇo manomayāḥ/ sarvāṅgapratyaṅgopetā	de la bskal pa dañ po pa'i mi rnams sañs rgyas kyi yon tan thams cad kysis brgyan ciñ yid kyi rañ bžin gyi lus can yan lag dañ ñiñ lag thams cad kysis mtshan pa/
avikalā ahīnendriyāḥ/ śubhavarṇṇakāyinaḥ svayamprabhā ākāśagāminā dīrghāyuṣaḥ pṛītyāhārā jñānamūrttayas te māyopamasamādhiṃ na prajānanti/ aprajānanto 'nādikālān ajñānavyasanāpraba (22b2) ndhabalāt krameṇa svacittodbhūtaiḥ karmakleśair abhibhūyante	dbañ po ma tshañ ba med ciñ ma rdzogs pa med pa/ kha dog gsal ba'i lus can/ rañ gi mthus nam mkhar 'gro ba/ tshe riñ žiñ dga' ba la spyod pa/ ye śes kyi lus can yin yañ de rnams kysis sgyu ma lta bu'i tiñ ñe 'dzin mi śes śiñ ma śes pas na thog ma med pa'i dus nas mi śes pa'i bag chags kyi gyun gyi stobs las rim gyis rañ gi sems las byuñ ba'i las dañ ñon moñs pa rnams kysis mñon par zil gyis mnan par 'gyur ro//
tatas te manomayakāyam avahāya kleśaprabandhānukrameṇa prākṛtamanuṣyātmabhāvaṃ parigrhṇanti	de nas de dag gis yid kyi rañ bžin gyi lus spañs te/ ñon moñs pa'i rgyun gyi rim gyis tha mal pa'i mi'i bdag ñid kyi dños por yoñs su 'dzin to//

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

evaṃ svacittavajraḥ	de lta bu'i thugs rdo rje
kalyāṇamitravirahitaḥ/	dge ba'i bśes gñen dañ bral bas
svasvabhāvaṃ na jñātvā	rañ gi rañ bźin yoñs su ma śes pas
satvanikāyāc cyutvā cyutvā	sems can gyi ris nas 'pho źiñ/
yāva (22b3) d āyanti sāmagrīn na labhate	ji srid du skye ba'i tshogs pa
	ma rñed pa
tāvat saptāhan	de srid du ñin źag bdun du
antarābhava tiṣṭhatīti	srid pa bar ma dor gnas so źes
niścayam āha/	ñes par bśad do//
antarābhavasya kiṃ lakṣaṇam	srid pa bar ma'i rañ bźin ji lta bu lags/
āha maraṇabhavasya/	smras pa/ 'chi ba'i srid pa dañ
utpattibhavasya cāntare	skye ba'i srid (342) pa'i bar na
ya ātmabhāvo [']bhinirvarttate/	bdag gi ño bo mñon par grub ciñ
deśāntaropattisaṃprāptaye so	yul gźan du skye ba grub pa de la
'ntarābhava i (22b4) ty ucyate/	srid pa bar ma źes bya'o//
sa tu paṭvīndriyo bhavati/	de yañ dbañ po rno bar 'gyur te/
yathā caramabhaviko	ji ltar skye ba gcig gis thogs pa'i
bodhisatvaḥ saṃpūrṇaḥ yauvanaḥ	byañ chub sems dpa' mtshan thams cad dañ
sarva {jñā} lakṣaṇānuvyañjanaś ca	dpe byad dañ lañ tsho yoñs su rdzogs pa
tathaivāntarābhavastho 'pi	de bźin du srid pa bar ma na gnas pa yañ
mātuḥ kukṣau praviśet/	ma'i rum du rab tu 'jug pa'o//
koṭīśatam cāśya dīpikānām	bye ba brgya yañ 'di'i 'od kyi snañ bas
ābhāśate/	gsal bar byed do//

ya (22b5) thoktaṃ	ji skad du
bhadrapālipariṣcchāsūtre/	bzañ skyoñ gis zús pa'i mdo las gsuñs te/
sa ca sopabhūtapuruṣaḥ	de yañ 'byuñ ba chen po rnam
pra[]tā	rab tu spañs te
divyāṃ smṛtiṃ pratilabhate/	lha'i dran pa rab tu thob ciñ
ṣaṭkāmāvacarān devān	'dod pa drug la spyod pa'i lha
paśyati/	mthoñ ba dañ
ṣoḍaśamahānirayān paśyati/	dmyal ba bcu drug mthoñ ño//
sa ca samakaracaraṇam	de yañ rkañ pa dañ lag pa ma tshañ ba
ātmabhāvaṃ paśyati/	med ciñ rañ gi ño bor snañ bar 'gyur ro//
evaṃ ca prajā (22b6) nāti/	'di ltar yañ bdag gi lus de dañ de ni
idānīn taṃ maḍīyaṃ kalevaram iti/	'di yin no zés rab tu šes so//
yat tathoktaṃ	de yañ ji skad du
kośakārikāyāṃ/	mdzod kyi tshig le'ur byas pa las/
sa jātiśuddhādivyākṣa	sñon dus srid pa'i śa tshugs can/
dr̥śyaḥ karmarddhivegavān/	dbañ po kun tshañ thogs med ldan/
sakalākṣo 'pratighavān	las kyi rdzu 'phrul śugs dañ ldan/
anivarttyas sa gandhabhug (=3-14)	ris mthun lha mig dag pas mthoñ/
iti//	zés gsuñs pa'o//
anenotpattikrama-	'dis bskyed pa'i rim pa
bhāvakai (22b7) r	sgom par byed pa rnam kiyis kyañ

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

sā yogānuṣyogakrameṇa	rnaḥ 'byor dan̄ rjes su rnaḥ 'byor gyi rim pas
niṣpannadevatāmūrttir deśayati/	lha'i sku bskyed pa bstan te/
yathā caramabhaviko	ji ltar skye ba gcig gis thogs pa'i
bodhisatvo mahāsatvas	byañ chub sems dpa' sems dpa' chen pos
saṃbhogakāyena manuṣyāṇām	loṅs spyod rdzogs pa'i skus mi rnam kyi
arthaḥ kartun na śaknuta iti kṛtvā	don mdzad par mi spyod pas
skandhadhātvyātanā-	phuñ po dan̄ khams dan̄ skye mched kyi
nupraveśena	rjes su źugs pas
nirmā (22b8) ṅakāyagrahaṅārtham	sprul pa'i sku 'dzin pa'i don du
garbbhāvakraṅtim upadarśayati/	mñal du 'jug pa ñe bar bstan pa
tathā 'ntarābhavastho 'pi	de bźin du srid pa bar ma na gnas pa yañ
saptāhātyaye (=je) nānādi-	ñin źag bdun pa dor te/ thog ma med pa'i
svavikalpavāsanāprabandho-	rañ gi rnam par rtog pa'i bag chags las
dbhūtakarmanā saṃcodite saty	byuñ ba'i las kyis yañ dag par bskul te
utpatti gṛhṇāty anena krameṇa/	rim pa 'dis skye ba len to//
tatrāyaṃ kramaḥ/	de la rim pa ni 'di yin (343) te/
prāthamakalpi (22b9) kānāṃ	dan̄ po'i bskal pa'i mi rnam
manuṣyāṇām/	
amṛtam āhāramāṇānām yāvat	bdud rtsi za ba nas ji srid du
kavali (=qī) kā cāhāraparyante	'bras chan za ba yan chad kyis
kharatvaṃ gurutvaṃ kāye varddhantā	lus sra ba dan̄ lci ba ñid kyis non te/
prabhā 'ntarhitā/	'od mi snañ bar 'gyur ro//
tato 'ndhakāre utpanne	de'i 'og tu mun pa skyes pas
sūryācandramasau loke	ñi ma dan̄ zla ba dag 'jig rten du
prādurbhūtau/	rab tu byuñ ba'o//

tata[ḥ] prajñopāyavibhāga-	de nas thabs dañ śes rab kyi rnam par dbye ba
darśanārthaṃ teṣāṃ	bstan pa'i ched du de dag gi
strīpuruṣendri (22b10) ye prādurbhūte	pho dañ mo'i dbaṅ po rab tu dod ciñ
saṃsthānaṃ cā (sic) bhinnan teṣāṃ	dbyibs tha dad ciñ/ de dag sñon
anyonyaṃ paśyatāṃ pūrvābhyāsavaśād	goms pa'i dbaṅ gis gcig la gcig lta źiñ
anyonyarāgacittam utpannā	phan tshun du chags pa'i sems skye'o//
yato vipratipannāḥ/ tad	gañ gi phyir log par źugs pa de nas
ārabhya strīpuruṣa iti saṃjñāntaram	brtsams te pho dañ mo źes bya ba'i miñ du
adyāpi loka pravarttate/	'jig rten du grags so//
tatas {ma??} gandharvasatvas	de nas dri za ñe bar 'khor ba'i sems can
trayāṇāṃ sthānā (23a1) nāṃ	gnas skabs gsum
saṃmukhībhāvān mātuḥ kukṣau {saṃ}	ñe bar gyur pas ma'i rum du
garbbhāsyāvākṛānto bhavati/	mñal du 'jug par 'gyur te/
mātā kalyā bhavati ṛtumatī/	mo nad med pa dañ/ khrag dañ ldan pa dañ/
mātāpitarau raktau bhavataḥ/	ma dañ pha rjes su chags par 'gyur ba'o//
tatas tayor anyonyam anurāgaṇa-	de nas de dag phan tshun rjes su chags pas
rakt (=vajr) ādhiṣṭhānenāliṅgana-	rdo rje sbyin gyis brlabs nas 'khyud pa da
cumbanādikriyayā dvayendriya-	'o bya ba la sogs pa'i bya bas dbaṅ po gñis
samāpattiṃ dṛṣṭvā {kā} (23a2)	mñam par sbyor ba mthoñ bas 'dod pa
kāmopadānāyā ⁽¹⁵⁾ ntarābhavaṃ hitvā	ñe bar len pa'i phyir srid pa bar ma spañs te
aśvārohaṇavad vijñānādhipatiś	rta źon pa bźin rnam par śes pa'i bdag po

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

cittavajro vāyuvāhana-	thugs rdo rje rluṅ gi b'zon pa la
samārūḍhaś śīghrataram āgatya	yaṅ dag par 'zon nas śin tu myur bar 'oṅ zi
kṣaṇalavamuhūrttam	skad cig thaṅ cig gam yud tsaṃ gyis
āveśajñānasatva iva vairocana-	ye śes sems dpa' ltar rnam par snaṅ mdzad kyi
dvāreṇa praviśya jñānabhūmiṃ prāpya	sgo nas 'zugs te/ ye śes kyi sa thob nas
upāyajñānena	thabs kyi ye śes daṅ
sahādvayībhū (23a3) ya	lhan cig gñis su med par gyur nas
niyatiśaś ca? prītyākṣiptahṛdayaḥ/	śin tu dga' bar chud pa'i sñiṅ po yin te/
taṃtroktasarvatathāgatā-	rgyud las de b'zin gśegs pa thams cad
bhibhavanāsamādhi-	zil gyis gnon pa'i tiṅ ṅe 'dzin
nyāyena prajñāsūtrokta	gsuṅs pa'i rigs pa daṅ/ śes rab kyi mdo las
[ubhau paramānandasukhena]	gñis ka mchog tu dga' ba'i bde bas
dvāsapatināḍīśahasraṃ	tshim par byas pas rtsa stoṅ phrag bdun cu
saṃcodya	rtsa gñis yaṅ dag par bskul te/
ubhāv api paramānandasukhena	gñi ga'aṅ (344) mchog tu dga' ba'i bde bas
toṣayitvā	tshim par bya'o//
ālikālikāv ekībhūya	āli daṅ kāli rnam gcig tu gyur nas
sūkṣmadhā (23a4) tuṣu? praviśāt	khamś phra ba la 'zugs pas śes rab daṅ/
prajñājñānaraśmyodayād ubhāv api	ye śes kyi 'od zer śar bas gñi ga yaṅ
drāvayitvā śukraśoṇitābhyaṃ	zu bar gyur te khu ba daṅ khrag
sanmiśrībhūya yonimadhye	yaṅ dag par 'dres nas skye gnas kyi dbus su
bindurūpeṇa patitaḥ/	thig le'i gzugs su babs so
	zes gsuṅs so//
imam arthaṃ dyotan āha	'di'i don gsal bar gsuṅs pa/

mūlatantre	rtsa ba'i rgyud las/
sarvatathāgatakāyavākcitta-	de b'zin g'segs pa thams cad kyi sku dañ
vajrayoṣid (23a5) bhageṣu	gsuñ dañ thugs rdo rje'i btsun mo'i bha ga la
vijahāreti/	b'zugs so 'zes gsuñs so//
tataḥ krameṇa varddhate/	de'i 'og tu rim gyis 'phel te/
prathamaṃ kalalākāraṃ/	dañ por mer mer po'i rnam pa'o//
kalalāj jāyate 'rbudaṃ/	mer mer po las lhar lhar por 'gyur/
arbudāj jāyate peśī	lhar lhar po las gor gor po'o//
peśīto jāyate ghaṇaṃ/	gor gor po las mkhrañ gyur/
ghaṇāt punar vāyūnā preryamāṇāt	mkhrañ gyur la yañ rluñ gis bskul te/
śākhāpraśākhāpañcavidha-	des rkañ lag 'gyus te gnas skabs lña
sphoṭākārāḥ pra (23a6) jāyante/	gsal bar 'gyur ro//
tataḥ keśaromanakhādaya	de'i 'og tu skra dañ/ ba spu ⁽¹⁶⁾ dañ/ sen mo
indriyāni rūpāṇi	la sogs pa dañ/ dbañ po rnam dañ/ gzugs
vyañjanāny anupūrvaśa iti/	dañ mtshan ma rnam rim gyis skye'o//
sa ca paṃcatathāgatādhiṣṭhānād	de yañ de b'zin g'segs pa lñas byin gyis
bījāvasthām	brlabs pa las sa bon gyi gnas skabs nas
ārabhya paṃcākāropajāyate[/]	brtsams te gnas skabs lña ñes par skye'o//
atra kalalam akṣobhyasya	de la mer mer po ni mi bskyod pa'o//
arbudaṃ ratnasambhavasya	lhar lhar po ni rin chen 'byuñ ldan gyi'o//
(23a7) peśī amitābhasya/	gor gor po ni 'od dpag med kyi'o//
ghaṇo 'moghasiddheḥ/	mkhrañ gyur ni don yod grub pa'i'o//
praśākhā vairocanyā-	rkañ lag 'gyus pa ni rnam par snañ mdzad

dhiṣṭhānam iti/	kyis byin gyis brlabs pa'o//
mahāraktasyāpi paṃcākāraṃ darśayati/	khrag gi yañ gnas skabs lñar bstan par bya ste/
tatra dravam akṣobhyasya raktaṃ amitābhasya peśī ratnasam̐bhavasya/ ghaṇam amoghasiddheḥ (23a8) [sammiśraṃ] vairocanasyādhiṣṭhānam iti/	de la źu ba ni mi bskyod pa'o// dmar po ni 'od dpag med kyi'o// gor gor po ni rin chen 'byuñ ldan gyi'o// mkhrañ gyur ni don yod par grub pa'o// yañ dag par 'dres pa ni rnam par snañ mdzad kyis byin gyis brlags pa'o//
dvau nāḍī yonimadhye tu vāmadakṣiṇayos tathā/ vāme śukram vijānīyād dakṣiṇe raktam eva ca/ tayor mīlanam ekatvaṃ dharmadhātau svasaṃgraha iti//	de yañ/ skye gnas dbus kyi rtsa gñis ni/ g-yas dañ g-yon na de bźin gnas// g-yon na khu ba śes par bya// g-yas pa na ni khrag ñid de// de dag gcig tu 'dres pa ñid// chos kyi dbyiñs su bsdu pa yin// źes gsuñs so//
[]rūpeṇa bījāñkura (23a9) vat/ paripākaprāptasya garbbhaśalyasyābhyantare mātuḥ kukṣau karmavipākajā vāyavo vānti/ ye ga {??} rbbhaśalyaṃ	de ltar na mer mer po la sogs pas sa bon dañ myu gu bźin yoñs su smin pa thob ste/ mñal gyi snod kyi nañ du las kyi rnam par smin pa las skyes pa'i rluñ rgyu ba gañ dag gis mñal gyi snod yoñs su bsgyur

saṃparivartya mātuś ca kukṣau dharmodayadvārābhimukho 'vasthāpayanti/	nas ma'i rum nas chos kyi 'byuñ gnas kyi sgor mñon par phyogs śiñ gnas par 'gyur ro//
sacet punsān bhavati mātur dakṣiṇākukṣim āsṛitya pṛṣṭhā (23b1) bhimukhaḥ/ utkuṭukas saṃbhavati/ atha strī tato vāmaṃ kukṣim āsṛitya udarābhimukhībhavati/	de yañ pho žig yin na ma'i rum gyi g-yas su brten ciñ rgyab tu mñon par bltas te tsog tsog por gnas so// gal te mo žig na de'i phyir mñal gyi g-yon du brten te lte bar mñon par bltas te gnas so//
tato daśānāṃ māsānām ante mūlasūtrokta- samayodbhavavajrasamādhipradarśanāya mātur ggarbbhāt pracyuto 'bhūd iti/ atas sa {rva} gandharvasatvo māṃsaca (23b2) kṣuṣā dṛśyatāṅgataḥ/	de'i 'og tu zla ba bcu'i tha mar rtsa ba'i rgyud las gsuñs pa'i dam tshig 'byuñ ba'i rdo rje'i tiñ ñe 'dzin la yañ dag par bstan pa'i rim pas ma'i mñal nas 'thon par gyur te/ de'i phyir dri za ñe bar 'khor gyi sems can śa'i mig gi yul du gyur to//
ataś cāha mūlasūtre/ bha {va} gavān bodhicittavajras tathāgatas trimukhākāreṇa sarvatathāgatais saṃdṛśyate smeti/	de ltar rtsa ba'i rgyud las gsuñs te/ bcom ldan 'das de bžin gśegs pa byañ chub kyi sems rdo rje žal gsum pa lta bur de bžin gśegs pa thams cad kiyis yañ dag par gzigs par gyur to žes gsuñs so//

判読困難なサンスクリット写本を、いかに修補するか？

atrāha/ abdhātuḥ paitṛko jñeyas	'dir gsuñs pa/ chu'i khams ni pha yin te//
tejodhātuś ca mātṛkaḥ/	me yi khams ni ma zes bya//
tvagmānsaś ca raktañ ca	pags pa śa dañ khrag rnam ni//
mātṛka ity ucyate/	ma zes su ni bstan pa yin//
snā (23b3) yur majjā{??} śukraṃ ca	rus pa rkañ dañ khu ba rnam//
paitṛka iti kathyate/	pha zes su yañ bstan pa yin//
etan mātṛāṇy uktāni	de tsam zig tu bstan pa yin//
piṇḍasya saṃgrahāni ca/	lus kyi goñ bu bsdu pa'o//
rūpavedanāsaṃjñā-	gzugs dañ tshor ba 'du śes dañ//
saṃskāravijñānam eva ca/	'du byed rnam par śes pa ñid//
paṃcabuddhamayaṃ viśvaṃ	phuñ po la sogs sañs rgyas lña'i//
skandhādyā iti kathyate/	rañ bzin dños zes bstan pa yin//
ity uktaṃ bhagavatā caturdevī	zes bcom ldan 'das kyis (346) lha mo bziś
(23b4) pariṛcchāmahāyogatantre/	zus pa'i rnal 'byor chen po'i rgyud las
	gsuñs so//
iyatā granthena caturyogañiṣpanno	gzuñ 'dis rnal 'byor bzi las bsgrubs pa ni
[']ham iti maṃtriñā dārpyam	bdag yin no zes sñags pas ña rgyal
utpādayitavyam iti//	bskyed par bya'o zes bstan to//
[tathotpattikramavyavasthā	rnam par dgod pa bstan pa'i
prathamāḥ paricchedaḥ//1//] ⁽¹⁷⁾	rim par phyē ba ste dañ po'o// //

1 ゲッチンゲン・コレクションについては、加納和雄「ゲッティンゲン所蔵の仏典梵本写本管見－『バンドルスキー目録』序文の和訳－」（高野山大学論叢第44巻、2009年）を参照。

- 2 上掲の『バンドルスキー目録』では XC14/30 という番号が与えられているが、実際には複数の文献が撮影されている。
- 3 Jiang, Zhongxin (蔣忠新) and Tomabechi, Toru (苦米地等流) :
The Pañcakramatīppanī of Muniśrībhadrā, Introduction and Romanized Sanskrit Text, Bern 1996, p.14.
- 4 Skt. 写本では、チベット訳の第1章末尾に相当する箇所にも第2章 *dvitiyaparicchedaḥ* と記されており、チベット訳の章立てと相違している。第1章の章題（註17参照）は fol.22a の下段欄外に記されており、挿入位置が明らかでない。
- 5 同書については、北村太道・ツルティムケサン共訳『ツォンカバ著 秘密集会安立次第論注釈』（永田文昌堂、2000年）を参照。
- 6 Swami Dwarikadas Shastri: *Abhidharmakośa and Bhāṣya*, Part II, 1971 Varanasi, pp.401-402.
- 7 Shinichi Tsuda: *The Saṃvarodaya Tantra*, Selected Chapters, Tokyo 1974, pp.73-77.
- 8 *Abhidharmakośa and Bhāṣya*, Part II, p.410.
- 9 この部分は筆者がC群に分類した究竟次第関係のテキストで、その概要は拙稿「中観派を自称した密教者たち = 『秘密集会』 聖者流の思想と実践体系—新出の Skt. 写本 *Vajracaryanayottama* から回収された text を中心に一」（江島恵教博士追悼論集『空と実在』春秋社 [CD-ROMブック、2000年] 所収）で紹介したが、ローマ字化テキストは、いまだ公表していない。
- 10 *Abhidharmakośa and Bhāṣya*, Part II, p.433.
- 11 *ibid.*, p.427.
- 12 Ms.: *vayavaḥ*
- 13 Ms.: *viśaṃtiḥ*
- 14 bstan 'gyur: *las kyis*
- 15 Ms.: *kāmopadānāya*
- 16 bstan 'gyur: *kha spu*
- 17 this line inserted from the margin of fol.22a

『安立次第論』第1章の構成と引用・参考文献

ツォンカパによる分科			写本	蔵記	引用・参考文献
要旨 mdor bstan pa			21b2 21b3	337-1 337-7	<i>Piṅḍīkrama</i> v.19
1. 器世間建立 の次第と合わせて修習する snod kyi srid pa dañ mthun par bsgom pa	(1) 器世間の 壊滅と空劫と 同様に修習	1) 器世間を壊 滅する次第	21b5	338-4	
		2) 随順してい ることを修習	21b6	338-9	
	(2) 器世間の 生成と同様に 修習	1) 四大輪等の 生成	21b6 21b9	338-11 338-21	<i>Piṅḍīkrama</i> v.19
		2) 山と四大洲 の生成	21b9	339-2	
2. 衆生世間の 有の次第修習 する bcud kyi srid pa'i rim pa dañ mthun par bsgom pa	(1) 略説		22a2	339-9	
	(2) 詳説	1) 一般的説示	22a2 22a3	339-13 339-13	<i>Abhidharmakośa</i> II 401-402
		2) 人の有を生 じる次第のみ	22a5 22a7 22a9	340-6 340-11 340-21	<i>Samvarodayatantra</i> II <i>Asādhāraṇaguhyamahāyoga</i>
		3) 次第そのも のを説く	22a10 22b3 22b5 22b6 22b10 23a4 23a4 23a5 23a6 23a9 23a9 23b2 23b2	341-7 341-21 342-6 342-11 343-9 344-3 344-5 344-8 344-14 345-4 345-7 345-13 345-16	<i>Abhidharmakośa</i> II 405 <i>Bhadrapālīparipṛcchā</i> <i>Abhidharmakośa</i> v.3-14 <i>Abhidharmakośa</i> II 410 <i>Vajrācāryanayottama</i> <i>Guhyasamāja</i> I <i>Abhidharmakośa</i> II 433 <i>Samvarodayatantra</i> II <i>Abhidharmakośa</i> II 433 <i>Abhidharmakośa</i> II 427 <i>Guhyasamāja</i> I <i>Caturdevīparipṛcchā</i>

How to Restore Sanskrit Text from a Photograph in Bad Condition: Nāgabodhi's *Samājasāadhanavyavasthāṭī*

—The Tibetan Translation and Sanskrit Text of Chapter I—

by Kimiaki TANAKA

The **Samājasāadhanavyavasthāṭī* (hereafter: *Vyavasthāṭī*), attributed to Nāgabodhi/ Nāgabuddhi of the Ārya school of interpretation of the *Guhyasamāja-tantra*, explains the philosophical significance of *yoga* involving the use of the *maṇḍala*, and considerable importance has been attached to it in Tibetan Buddhism, especially in the dGe-lugs-pa school.

But until recently no Sanskrit manuscript of this work had been discovered. Recently, a complete manuscript of the *Vyavasthāṭī* was identified in Sector A of photograph Xc14/30 photographed by Rāhula Sāṅkrītyāyana in Tibet and later acquired by the Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek, Göttingen. However, the frame No.3 of Xc14/30 which corresponds to fol. 15a-23a of the manuscript, is in very bad condition. Hence, about one half of the manuscript becomes illegible since the photograph is out of focus.

Recently, I discovered that the *Vyavasthāṭī* frequently quotes the *Abhidharmakośa* without mentioning its source, and later tantric texts such as the *Samvarodaya-tantra* and the *Vajrācāryānyottama* also refer to the *Vyavasthāṭī* without mentioning their source. Parallel passages such as these account for about 90% of the illegible part of Chapter I.

In this article I have therefore transcribed the Sanskrit text of Chapter I of the *Vyavasthāṭī* including illegible parts restored from parallel passages, together with the Tibetan translation. For further details, reference should be made to pp. 432-452.